

UDK 811.163.42'373.46:34
811.163.42'367.625:811.111
Izvorni znanstveni rad
Rukopis primljen 26. I. 2024.
Prihvaćen za tisak 19. XI. 2024.
doi.org/10.31724/rihjj.50.1.6

Tina Miholjančan

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
orcid.org/0009-0003-4659-8343
tina.miholjancan@ffzg.hr

DEONTIČKA MODALNOST U STATUTU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU NA PRIMJERU MODALNIH GLAGOLA *MOĆI, MORATI, SMJETI I TREBATI* I NJIHOVIH ENGLESKIH EKVIVALENATA

Cilj je ovoga rada istražiti deontičku modalnost na primjeru modalnih glagola *moći, morati, smjeti i trebati* u pravnom tekstu na hrvatskome jeziku te ih usporediti s prijevodnim ekvivalentima tih glagola u službenom engleskom prijevodu istog teksta. Pravni tekst koji se analizira jest Statut Sveučilišta u Zagrebu koji predstavlja temeljni akt Sveučilišta. Usporednom analizom želi se ukazati na sličnosti i razlike u značenju i uporabi navedenih glagola u dva promatrana jezika.

1. Uvod

S obzirom na opsežnu literaturu koja je mahom anglofona i činjenicu da se modalnost opsežno proučava(la) unutar različitih teorijskih okvira¹ (npr. iz generativne, kognitivno-pragmatičke ili tipološke perspektive) i u različitim jezicima², očekivali bismo da ne postoji nešto što nije razriješeno ili nije istraženo kada je u pitanju modalnost. No već i površnije čitanje literature (usp. Nuyts i van der

¹ Detaljnije u Hoyer (2005a; 2005b) i Depraetere (2016).

² Pretežito u engleskom jeziku, no od ostalih jezika svakako treba istaknuti njemački jezik i teoriju modalnosti Angelike Kratzer koja se danas u okviru formalne semantike smatra standardnom (usp. Portner 2009).

Auwera 2016) uvjerava nas u suprotno i ukazuje na složenost ove kategorije. Zbog opsega rada nije moguće ulaziti u sve detalje ove lingvističke domene, no kako bismo uspješno prikazali rezultate našega istraživanja, dat ćemo kratak uvid u najvažnije teorijske postavke koje vežemo uz pojam modalnosti, a koje su relevantne za ovaj rad. Stoga ćemo u radu najprije definirati pojam modalnosti s naglaskom na jedan tip modalnosti – *deontičku modalnost* – koja je karakteristična za jezik pravnih dokumenata različitih žanrova. Slijedi analiza modalnih glagola *moći*, *morati*, *smjeti* i *trebati* kao sredstava za izražavanje deontičke modalnosti, odnosno analiza njihove uporabe u dva usporedna pravna teksta, a ti pravni tekstovi su Statut Sveučilišta u Zagrebu (dalje u tekstu: Statut) i njegov službeni prijevod na engleski jezik *The Statute of the University of Zagreb*. Budući da je u hrvatskome modalnost slabije istražena³ i ne postoji usustavljen opis modalnih glagola, u radu polazimo od teorijske literature o modalnim glagolima u drugim jezicima, pretežito engleskom jeziku, te uspoređujemo te opise s podacima koji su dostupni u literaturi o hrvatskim modalnim glagolima kako bismo utvrdili sličnosti i razlike.

2. O modalnosti – s posebnim naglaskom na deontičku modalnost

Prema definiciji mrežnog izdanja Hrvatske enciklopedije⁴ modalnost je „jedna od temeljnih leksičko-gramatičkih kategorija kojom se označuje odnos iskaza prema stvarnosti”⁵. Drugim riječima, tom kategorijom izražavamo ono kakva bi ta stvarnost mogla, morala ili trebala biti pa tako možemo izraziti mogućnost, vjerojatnost, nužnost, obvezu, dopuštenje, potrebu i sl. U literaturi nalazimo različite klasifikacije tipova modalnosti pri čemu je bitno istaknuti značajan utjecaj modalne logike iz koje je, uz pojmove nužnosti (eng. *necessity*) i mogućnosti (eng. *possibility*) kao prototipnih modalnih značenja, preuzeta i binarna podjela na epistemičku i deontičku modalnost (usp. Lyons 1977). No upravo je takva

³ O modalnosti u hrvatskome jeziku detaljnije u Werkmann Horvat (2023).

⁴ Razlog preuzimanja definicije iz Hrvatske enciklopedije jest što je pitanje definicije modalnosti u stručnoj jezikoslovnoj literaturi još uvijek nerazriješeno i oko čega se i dalje vodi rasprava (usp. Nuyts, 2016). Budući da se zbog opsega rada ne možemo detaljnije baviti ovim pitanjem, odlučili smo se za ovu opću definiciju. Poblježe o pristupima definiranju modalnosti u Narrog (2009).

⁵ <https://www.enciklopedija.hr/clanak/modalnost> (pristupljeno 12. 9. 2023.).

podjela, i to prvenstveno deontička strana podjele, nailazila na prijepore. Razlog je tomu što takva podjela ne može obuhvatiti sva neepistemička značenja, stoga se na deontičkoj strani pokušavalo doći do nekog drugog rješenja. Jedno od rješenja bila je uporaba druge terminologije pa tako u literaturi za tu vrstu modalnosti nalazimo nazive poput korijenska modalnost (eng. *root modality*) (npr. Kalligjera 1982; Coates 1983) ili se pak rabi krovni pojam neepistemička modalnost (eng. *non-epistemic modality*) (npr. Depraetere i Langford 2020). Drugi način na koji su jezikoslovci pokušavali pronaći rješenje za deontičku stranu podjele jest proširivanje binarnog sustava i uvođenje dodatnih tipova modalnosti. Ona najpoznatija, a mogli bismo reći i ona koja se najviše uvriježila u suvremenim radovima o modalnosti (usp. Huddleston i Pullum 2002; Nuyts 2006), jest trodimenzionalna Palmerova (1990) podjela na epistemičku, deontičku i dinamičku modalnost. Tu podjelu prema kojoj se tipovi modalnosti prikazuju s obzirom na središnje pojmove modalnosti – *mogućnost* i *nužnost* – primijenit ćemo u našem istraživanju. Razliku između epistemičke (a), deontičke (b) i dinamičke (c) modalnosti Palmer (1987) ilustrira sljedećim primjerima:

- a) John *may* be in his office. (ibid.: 97)
- b) John *may/can* come in now. (ibid.)
- c) John *can* run ten miles with ease. (ibid.)

U slučaju epistemičke modalnosti (a) govornik procjenjuje da je moguće da je John u svom uredu; u primjeru deontičke uporabe (b) govornik daje dopuštenje za Johnov ulazak u prostoriju, dok se u primjeru dinamičke modalnosti (c) želi istaknuti Johnova sposobnost pretrčavanja navedene udaljenosti s lakoćom, dakle naglasak je na vršitelju radnje, a ne na govorniku.

U ovome će radu, zbog specifičnosti teksta koji analiziramo, predmetom istraživanja biti deontička modalnost koja je, u usporedbi s epistemičkom modalnošću, manje zastupljena u literaturi (usp. Nuyts, Byloo i Diepeveen 2010). Pojam deontička potječe od grčke riječi ‘*déon*’ što znači ‘ono što obvezuje’ pa tako ovaj tip modalnosti ukazuje na to je li ono što je izraženo u propoziciji obvezujuće, preporučljivo, dopušteno ili zabranjeno s obzirom na pravila i propise koji se uređuju zakonom. Drugim riječima, „u deontičkoj modalnosti predikacijsko stanje stvari nametnuto je sudioniku predikacije, pa ono može biti permissivno (može biti), obligativno (mora biti) ili komisivno, obvezujuće (bit će)” (Marković

2012: 192), odnosno govornik se uključuje u događaj/situaciju tako da nameće obvezu ili daje dopuštenje (Downing i Locke 2006: 379).

Uz pojmove *moгуćnost* i *nužnost*, modalnost se analizira i s obzirom na dihotomiju *subjektivno-objektivno*. Subjektivnost prvenstveno povezujemo s epistemičkom modalnošću s obzirom na to da se ona odnosi na stav ili mišljenje govornika naspram sadržaju propozicije, a objektivnost s neepistemičkom modalnošću (usp. Coates 1983) jer ona, osim deontičkih, uključuje i dinamička značenja⁶. No Huddleston i Pullum (2002) ističu da je i u slučaju deontičke modalnosti prototipna subjektivna modalnost u kojoj je deontički izvor govornik koji daje dopuštenje kao u primjeru (b) ili nameće neku obvezu, kao npr. u rečenici „You *must* be back by ten o'clock.” (Quirk i sur. 1985: 225), dok je objektivna modalnost zastupljena u manjoj mjeri. Primjere objektivne deontičke modalnosti nalazimo osobito u pravnojezičnom diskursu s obzirom na to da je deontički izvor neki zakon, pravni propis, pravilo ili sl., odnosno da do aktualizacije neke situacije dolazi zbog autoriteta koji takav izvor ima nad onime na kojeg se neki zakon, propis ili pravilo odnosi (Palić i Omerović 2022).

Pojam *moralnosti* usko je povezan s pojmom deontičke modalnosti pa tako Lyons (1977: 823) govori o „nužnosti ili mogućnosti radnje koju vrši moralno odgovoran agens”. Nuyts (2006) također navodi pojam moralnosti u kontekstu deontičke modalnosti tako što ga veže uz društvene norme općenito, ali i uz etičke kriterije pojedinca koji deontički procjenjuje određenu situaciju pa tako nešto što je za jednog pojedinca moralno prihvatljivo ne mora biti moralno prihvatljivo za drugoga. Stoga Nuyts (2006: 5) ukazuje na skalarno svojstvo ove značenjske kategorije, a ta skala seže od onoga što je apsolutno moralno nužno, preko različitih stupnjeva onoga što je poželjno ili prihvatljivo pa sve do onoga što je apsolutno moralno neprihvatljivo.

3. Deontički modalni glagoli u pravnojezičnom diskursu

S obzirom na to da je predmet našega istraživanja Statut, odnosno jedna vrsta pravnog teksta koji je pisan zakonodavno-pravnim stilom, nužno je najprije ista-

⁶ Dinamička je modalnost primarno objektivna i odnosi se na sposobnost (eng. *ability*) i volju (eng. *volition*) subjekta rečenice. Prototipno se u engleskome izražava pomoću glagola *can*.

knuti neka obilježja takvog stila pisanja: „činjeničnost, objektivnost, točnost, jasnoća, jednostavnost, logičnost, sažetost, preglednost, analitičnost, neobilježnost i usklađenost s normama hrvatskoga standardnog jezika” (Mrčela i Lewis 2017: 32). Pravnim se tekstovima uređuju temeljna prava i dužnosti određenih tijela, njihovo ustrojstvo i način rada, stoga trebaju biti precizni, jasni i nedvosmisleni i u njima se koriste uobičajeni obrasci. Drugim riječima, temeljna funkcija im je propisivačka. Modalni glagoli koji imaju deontička značenja nužnosti i mogućnosti često se rabe u pravnim tekstovima i imaju značajnu ulogu u izražavanju onoga što je obvezujuće, preporučljivo, dopušteno ili zabranjeno u smislu propisa. No zbog višeznačnosti takvih glagola njihova uporaba i tumačenje mogu predstavljati izazovan zadatak. Posebice to dolazi do izražaja pri prevođenju modalnih glagola s jednog jezika na drugi jer se značenje, odnosno određene nijanse u značenju trebaju prenijeti iz izvornog teksta u prijevod. Stoga je nužno modalne glagole pravilno tumačiti, rabiti i prevoditi kako bi se izbjegle nejasnoće i dvosmislenost (di Carlo 2016).

U hrvatskome se za izražavanje deontičke modalnosti, odnosno značenja obveze (eng. *obligation*), dopuštenja (eng. *permission*) i preporučljivosti (eng. *advisability*) rabe sljedeći modalni glagoli: *morati, moći, smjeti i trebati* (Jelaska 2015). Nužno je dodati da se u nekim klasifikacijama i analizama (npr. Knežević i Brdar 2011) spominje i glagol *valjati* koji je po svojem značenju blizak glagolu *trebati*. U engleskome deontičku uporabu, primjerice, imaju *can, may, must, shall* i *should*. Niječni oblici modalnih glagola mogu imati i drukčije značenje od jesnih oblika, primjerice *ne smjeti* i engleski ekvivalenti *must not* i *shall not* imaju značenje zabrane (eng. *prohibition*).

Za razliku od ostalih jezika, prvenstveno engleskoga jezika, za koje postoje brojna istraživanja o deontičkoj modalnosti s osobitim naglaskom na deontičke modalne glagole u pravnojezičnom diskursu (npr. Williams 2007, 2009; Cooper 2011; di Carlo 2016; Krapivkina 2017; Boginskaya 2022), u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi deontička modalnost u tom smislu vrlo je slabo obrađena. No treba istaknuti istraživanje koje su provele Knežević i Brdar (2011), odnosno njihovu analizu prijevoda hrvatskih modalnih glagola s deontičkim značenjem na engleski jezik u pomorskom pravnom tekstu te nešto recentniji rad Mikulaco (2018) koji je primjer usporednog korpusnog istraživanja hrvatske i ruske ustavnopravne terminologije. Navedena dva rada ujedno su, koliko je nama poznato, i jedini

radovi o deontičkoj modalnosti u pravnim tekstovima u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi. Stoga smatramo da bi naše istraživanje, u kojem analiziramo još jednu vrstu pravnog teksta (Statut), moglo biti poticajno za daljnje istraživanje deontičke modalnosti u pravnojezičnom diskursu, kao i pridonijeti usustavljanju opisa deontičke modalnosti u hrvatskome, ne samo u domeni usporedne analize hrvatskoga i engleskoga, već i općenito.

Bez obzira na manjak istraživanja u hrvatskome, rezultati navedena dva usporedna istraživanja o deontičkoj modalnosti bit će itekako vrijedni u smislu usporedbe s rezultatima našeg istraživanja. U analizi ćemo se oslanjati i na Kalogjerinu (1982) usporednu analizu engleskih i hrvatskih modalnih glagola u općem jeziku, kao i na Priručnik za prevođenje pravnih propisa Republike Hrvatske na engleski jezik (dalje u tekstu: Priručnik) koji je izdalo Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija 2006. godine kao alat nepravnicima pri prevođenju hrvatskih pravnih propisa na engleski jezik. Priručnik naglašava značaj deontičkih modalnih glagola pri formuliranju odredaba koje se odnose na naredbe (eng. *commands*), zabrane (eng. *prohibitions*), dopuštenja (eng. *permissions*), ovlaštenja (eng. *authorizations*) i prava (eng. *rights*). Tako se primjerice u slučaju odredaba koje naređuju u hrvatskom pravnom jeziku često upotrebljava prezent, ali kako bi se dodatno pojačalo to značenje dodaje se ‘dužan je’ ili ‘obvezan je’. U engleskome to nije slučaj jer se za izricanje jake obveze rabi modalni glagol *shall* kako bi se naglasilo da je riječ o obvezujućoj odredbi čije nepoštivanje ili kršenje ima ozbiljne posljedice poput određenih sankcija ili tužbi. Iako su postojale inicijative (usp. Williams 2009) da se umjesto *shall* koristi *must* kako bi jezik prava na engleskome bio razumljiviji običnom čovjeku, takvo što još nije zaživjelo pa se *shall* i dalje upotrebljava za izricanje obvezujućih odredaba u pravnim propisima.

4. Ciljevi i metodologija istraživanja

Ciljevi su istraživanja:

1. kvantitativnom analizom utvrditi učestalost hrvatskih modalnih glagola *moći*, *morati*, *smjeti* i *trebati* kao predstavnika vrste modalnih glagola kojima se mogu izraziti deontička značenja mogućnosti i nužnosti u Statutu te učestalost njihove

vih engleskih glagolskih ekvivalenata u službenom prijevodu Statuta na engleski jezik.

2. kvalitativnom analizom utvrditi koja značenja u okviru deontičke mogućnosti i nužnosti izražavaju modalni glagoli *moći, morati, smjeti i trebati* u Statutu te ih potom usporediti sa značenjima modalnih glagola, odnosno njihovim ekvivalentima u prijevodu Statuta na engleski jezik; isto tako cilj je utvrditi razlike i sličnosti u uporabi hrvatskih modalnih glagola i njihovih engleskih ekvivalenata te istaknuti eventualne unutarjezične posebnosti.

Statut je temeljni akt Sveučilišta u Zagrebu te se, kako se navodi u Članku 1 Statuta, njime „uređuju: ustroj, djelatnosti i poslovanje Sveučilišta u Zagrebu (u daljnjem tekstu: Sveučilište), status njegovih sastavnica, sastav, ovlasti i način odlučivanja sveučilišnih tijela, ustrojavanje i izvođenje sveučilišnih studija, status nastavnika, suradnika, znanstvenika i drugih zaposlenika, status studenata, znanstveno, umjetničko i razvojno istraživanje, te druga pitanja važna za Sveučilište.” Iako je, u vrijeme kada je nastajala ideja o ovome radu, usvojen novi Statut Sveučilišta, za potrebe našega istraživanja odabrali smo verziju Statuta koja je bila na snazi od veljače 2005. godine do ožujka 2023. godine. Razlog tomu jest što ta verzija Statuta ima i svoju službenu englesku verziju koja je također dostupna na mrežnim stranicama Sveučilišta. Nadalje, u vrijeme pisanja ovoga rada za novi Statut još uvijek nije bio dostupan službeni engleski prijevod na mrežnim stranicama Sveučilišta, a uz to smatramo da sav novi i/ili izmijenjeni sadržaj Statuta bitno ne utječe na samu uporabu i funkciju modalnih glagola u tekstu, odnosno kvalitativna analiza novog Statuta vjerojatno bi pokazala iste rezultate, jedina razlika bi vjerojatno bila u rezultatima kvantitativne analize s obzirom na to da je novi Statut opsežniji i sadrži više članaka (22 članka više od ranije verzije Statuta) pa bi time i učestalost modalnih glagola bila veća.

U analizi polazimo od hrvatskog teksta kako bismo se u analizi mogli fokusirati isključivo na modalne glagole. Da je kojim slučajem obrnuto, odnosno da polazimo od engleskog teksta i analiziramo ekvivalente u hrvatskome, u analizu bismo morali uključiti i ostala sredstva izražavanja modalnosti (npr. modalne lekseme). Isto tako kada je u pitanju modalni glagol *shall*, koji je najučestaliji modalni glagol u engleskim pravnim tekstovima, onda je bitno istaknuti da se, kako navodi Priručnik (2006: 28), *shall* na hrvatski prevodi običnim prezentom glagola koji mu služi kao dopuna jer u tom slučaju *shall* ne izražava budućnost, već se njime

izražava „pravni imperativ u smislu ‘has a duty to’”. U prilog ovoj odluci ide i Kalogjerino (1982) istraživanje koje je pokazalo da postoji značajno značenjsko preklapanje kada govorimo o hrvatskim i engleskim modalnim glagolima, odnosno da u većini slučajeva koristimo glagolske ekvivalente u prijevodima, a rjeđe neka druga sredstva, kao što je to, primjerice, slučaj s modalnim prilogom *možda* kao ekvivalentu za engleski *may* kada se izražava mogućnost.

5. Rezultati istraživanja i rasprava

Kvantitativna analiza uključivala je ukupno 151 hrvatski modalni glagol koji su ručno pretraženi i označeni u Statutu. Tablica 1 donosi prikaz učestalosti deontičkih modalnih glagola *moći*, *morati*, *smjeti* i *trebati* u Statutu te se ističe udio jesnih (+) i niječnih (–) oblika tih glagola. Budući da se svi glagoli rabe isključivo u sadašnjem glagolskom vremenu, odnosno prezentu, i to u 3. licu jednine ili 3. licu množine u Tablici 1 pobliže se ističe i taj udio.

Tablica 1. Učestalost deontičkih modalnih glagola u Statutu i udio tih glagola u jesnom (+) i niječnom obliku (–) u 3. licu jednine prezenta i 3. licu množine prezenta

Modalni glagol	Broj pojava (3. l. jd. Prezenta)	Broj pojava (3. l. mn. Prezenta)	Ukupno
moći (+)	84	34	118
moći (–)	3	3	6
morati (+)	10	6	16
morati (–)	–	1	1
smjeti (+)	–	–	–
smjeti (–)	2	4	6
trebati (+)	3	1	4
trebati (–)	–	–	–
Ukupno	102	49	151

Kako je vidljivo iz Tablice 1, najučestaliji deontički modalni glagol u Statutu je glagol *moći* koji se pojavljuje 124 puta (82,12 %), potom slijedi glagol *morati* sa 17 pojava (11,26 %), a rjeđe se pojavljuju glagoli *smjeti* i *trebati*, ukupno 6 (3,97 %), odnosno 4 puta (2,65 %). Takva učestalost, posebice visoka učestalost glagola *moći*, u velikoj se mjeri poklapa s rezultatima ranijih istraživanja (usp. Knežević i Brdar 2011; Mikulaco 2018) uz napomenu da naše istraživanje nije

uključivalo glagol *valjati* s obzirom na to da se ne pojavljuje u Statutu, kao niti modalne lekseme poput *biti dužan* jer smo se u našoj analizi ograničili na isključivo modalne glagole.

U Tablici 1 istaknuta je i učestalost pojavnica u jednini i množini, a značajna razlika u broju pojavnica uočena je kod jasnog oblika glagola *moći* (84 u jednini naspram 34 u množini) što objašnjavamo činjenicom da je subjekt rečenice u mnogim odredbama Statuta upravo Sveučilište ili rektor kao čelnik Sveučilišta, što je i očekivano s obzirom na to da je Statut temeljni akt Sveučilišta. Osim Sveučilišta, često se u odredbama u jednini kao subjekt rečenice rabe i: prorektor, sastavnica, dekan, vijeće, studij, student, nastava, nastavnik, ispit, itd. Uz to, česta je i uporaba bezličnog oblika glagola *moći* u 3. licu jednine (27 pojavnica od 84).

Potom su u službenoj verziji prijevoda Statuta pretraženi i označeni njihovi engleski glagolski ekvivalenti, također modalni glagoli, kako je prikazano u Tablici 2.

Tablica 2. Učestalost engleskih glagolskih ekvivalenata u prijevodu Statuta za jasne i niječne oblike hrvatskih modalnih glagola (HR)

HR Modalni glagol	Broj pojavnica	Engleski modalni glagoli – ekvivalenti	Broj pojavnica
moći (+)	118	shall	4
		may	112
moći (-)	6	may not	3
		must not	1
		nor may	1
morati (+)	16	shall	8
		must	6
morati (-)	1	–	–
smjeti (+)	–	–	–
smjeti (-)	6	shall not	4
		may not	1
		must not	1
trebati (+)	4	should	4
trebati (-)	–	–	–
Ukupno	151		144

Razlika u broju hrvatskih modalnih glagola i broju njihovih engleskih ekvivalenata proizlazi iz činjenice što su neke rečenice, odnosno dijelovi rečenica izostavljeni u službenom prijevodu Statuta na engleski jezik i što se umjesto modalnih glagola u prijevodu rabi ili neko drugo sredstvo za izražavanje modalnosti, primjerice modalni leksem *not be obliged to* umjesto niječnog oblika glagola *morati*, ili se pak glagol zamjenjuje imenskom skupinom pa zbog toga dolazi do izostavljanja modalnog glagola u prijevodu. No razlika je mala, što samo potvrđuje ranije spomenuti navod iz Kalogjerina (1982) istraživanja o značenjskom preklapanju modalnih glagola u engleskome i hrvatskome.

U kvalitativnoj analizi naglasak je stavljen na značenja i uporabu svakog pojedinog modalnog glagola u Statutu te se rezultati prikazuju s obzirom na dva središnja pojma modalnosti – *mogućnost* i *nužnost*.

5.1. Deontička mogućnost

Deontička modalnost je u svojoj srži performativnog karaktera (Palmer 1990), što u slučaju deontičke mogućnosti znači da govornik može dati ili uskratiti dopuštenje. Deontička mogućnost prototipno se izražava modalnim glagolima *moći* i *smjeti*.

5.1.1. Analiza glagola *moći*

Glagol *moći* rabi se u pravnom kontekstu za izražavanje deontičke mogućnosti, odnosno dopuštenja. Prema Depraetere i Langford (2020) dopuštenje podrazumijeva mogućnost jer samim time što se nekome daje dopuštenje znači da vjerujemo da će se ono za što dajemo dopuštenje i ostvariti. Osim što se dopuštenje može dati (dopušteno je), ono se može i uskratiti (nije dopušteno) pa autori razlikuju pozitivno (eng. *positive permission*) i negativno dopuštenje (eng. *negative permission*). U hrvatskome se u tom smislu koriste glagoli *moći* i *smjeti*, a u engleskome *may* i *can*. S obzirom na to da se u Statutu ne pojavljuje glagol *can* kao ekvivalent glagolu *moći* u tom značenju, njime se u analizi nećemo detaljnije baviti. Značenje glagola *moći* uključuje aspekt društvenog autoriteta koji ima moć stvoriti ili spriječiti mogućnost nekog događaja/situacije. Drugim riječima,

moći se rabi kako bi se istaknula razlika u hijerarhiji između onoga koji daje dopuštenje i onoga kome se dopuštenje daje, odnosno ističu se odnosi nadređenosti i podređenosti u hijerarhijskom smislu.

Glagol *moći*, s ukupno 124 pojava, najučestaliji je glagol u Statutu. Od toga se 118 puta pojavljuje u jesnom, a 6 puta u niječnom obliku. U većini primjera vršitelj radnje je živo biće, primjerice osobe, student ili različita sveučilišna tijela kao što su vijeće ili Senat, a koja također podrazumijevaju osobe jer članove tih tijela čine osobe. U manjoj je mjeri vršitelj radnje neživo biće (u 9 primjera), kao npr. studij ili studijski programi, a postoji i 28 primjera bezlične uporabe.

U primjerima (1) i (2) *moći* se koristi u svom prototipnom deontičkom značenju u Statutu, odnosno u svrhu davanja dopuštenja. Istodobno navodimo i engleske ekvivalente s obzirom na to da u engleskoj verziji nije došlo do pomaka u značenju i funkciji:

- (1) a. *Rektor može imenovati povjerenstva za stručnu pomoć pri obavljanju pojedinih poslova iz svojega djelokruga i pripremu sjednica Senata.* (čl. 13, st. 3)
- b. *The Rector may appoint commissions for expert assistance in performing his or her duties or for preparation of the Senate sessions.* (Article 13, Paragraph 3)
- (2) a. *Fakulteti i umjetničke akademije iznimno mogu ustrojiti i izvoditi stručne studije pod uvjetima propisanim Zakonom.* (čl. 40, st. 3)
- b. *Faculties and academies of arts may exceptionally also perform occupational studies under the conditions prescribed by the Act.* (Article 40, Paragraph 3)

U statutu se u 4 primjera umjesto *may* u prijevodu rabi glagol *shall*, kao primjerice u (3) i (4):

- (3) a. *Sveučilište u svom sastavu može imati znanstveno-nastavne sastavnice, umjetničko-nastavne sastavnice, znanstvene sastavnice, te druge sastavnice čijom se djelatnošću osigurava cjelovitost i potreban standard sveučilišnog sastava.* (čl. 7)
- b. *The University shall be composed of scientific-educational constituent units, artistic-educational constituent units, scientific constituent units, and other constituent units, which serve to ensuring the unity and*

common standards of the University. (Article 7)

- (4) a. *Za rektora **može** biti izabran nastavnik Sveučilišta u znanstveno-nastavnom i umjetničko-nastavnom zvanju redovitog profesora. (čl. 15, st. 2)*
- b. *The Rector **shall** be elected from the ranks of the University educators with the scientific or artistic title of full professor. (Article 15, Paragraph 2)*

To je posebno zanimljivo s obzirom na to da se glagol *shall* većinom rabi za izražavanje deontičke nužnosti, odnosno jake obveze, a ne mogućnosti. No ovakvu uporabu glagola *shall* kao ekvivalenta glagolu *may*, a u svrhu davanja dopuštenja, odnosno kada ima permissivnu funkciju, nalazimo samo u pravnom jeziku, dok se u takvom značenju *shall* ne rabi u općem jeziku (Boginskaya 2022).

U niječnom obliku glagol *moći* pojavljuje se 6 puta. Pritom se u većini primjera uskraćivanje dopuštenja izražava negacijom glagola *moći* kao u (5):

- (5) a. *Senat Sveučilišta daje na osnovu mišljenja Odbora za statutarna pitanja suglasnost na statute odnosno pravilnike sastavnica koji bez te suglasnosti **ne mogu** stupiti na pravnu snagu. (čl. 38, st. 3)*
- b. *The University Senate shall, at the proposal of the Committee for the Statute, give approval to the statutes or regulations of constituent units, which **may not** enter into legal force without it. (Article 38, Paragraph 3)*

Ovakav rezultat potvrđuje preporuku Priručnika za uporabu *may not* u slučajevima ukidanja nekog ovlaštenja, dopuštenja ili prava.

Zanimljivo je da se u prijevodu Statuta kao ekvivalent niječnom obliku *may* pojavljuje i jedan *must not* (6):

- (6) a. *U slučaju razrješenja dekana, Senat imenuje obnašatelja dužnosti dekana do izbora novog dekana. Postupak za izbor novog dekana provodi se u skladu s ovim Statutom i statutom fakulteta. U tom postupku razriješeni dekan **ne može** biti predloženi. (čl. 42, st. 10)*
- b. *In the case when the dean is relieved of duty, the Senate shall appoint the acting dean until a new dean is elected. The procedure of electing the dean shall be carried out in accordance with this Statute and the statute of the faculty. In such procedure, the relieved dean **must not** be a candi-*

date. (Article 42, Paragraph 10)

Must not inače podrazumijeva strogu zabranu, međutim istraživanje Coates (1983: 39) potvrdilo je da ponekad dolazi do preklapanja u značenjima *must not* i *may not*, odnosno ukazuje na bliskost značenja ‘obvezno je da ne’ (eng. *it is obligatory that not*) i ‘nije dopušteno da’ (eng. *it is not permissible that*). Na takvo preklapanje u značenju glagola *must* i *may* ukazuje i Butt (2018).

5.1.2. Analiza glagola *smjeti*

Upravo zbog svoje isključivo deontičke uporabe glagol *smjeti* neki autori (npr. Knežević i Brdar 2011) ne smatraju osnovnim, odnosno punopravnim (eng. *fully-fledged*) modalnim glagolom. No takvo tumačenje ne prevladava u literaturi pa se tako *smjeti* nalazi u većini popisa modalnih glagola u užem smislu (npr. Silić i Pranjković 2007; Jelaska 2015; Werkmann Horvat 2017; Badurina 2020).

U Statutu se glagol *smjeti* pojavljuje 6 puta i to isključivo u niječnom obliku u značenju zabrane. Prijevodni ekvivalenti su: *shall not* (7), *must not* (8) i *may not* (9).

(7) a. *Opterećenje izvanrednog studenta određuje se izvedbenim planom nastave i ono **ne smije** biti veće od opterećenja propisanih ovim člankom.* (čl. 69, st. 13)

b. *The load of part-time students shall be specified by the curriculum and **shall not** be greater than the load provided by this Article.* (Article 69, Paragraph 13)

(8) a. *Senat Sveučilišta daje na osnovu mišljenja Odbora za statutarna pitanja suglasnost na statute odnosno pravilnike sastavnica koji bez te suglasnosti ne mogu stupiti na pravnu snagu. Statuti odnosno opći akti sastavnica **ne smiju** biti u suprotnosti s ovim Statutom.* (čl. 38, st. 3)

b. *The University Senate shall, at the proposal of the Committee for the Statute, give approval to the statutes or regulations of constituent units, which may not enter into legal force without it. The statutes and regulations of constituent units **must not** contradict the provisions of this Statute.* (Article 38, Paragraph 3)

(9) a. *U studiju koji se ne izvodi u dva ciklusa, tjedne nastavne obveze*

studentata u prosjeku ne smiju biti veće od 24 sata. (čl. 69, st. 5)

b. *In studies conducted in two cycles, weekly obligations of students may not average above 24 hours.* (Article 69, Paragraph 5)

U većini primjera (u 4 primjera od 6) rabi se *shall not* kao ekvivalent niječnom obliku glagola *smjeti*. To je u skladu s onim što navodi Priručnik, odnosno da se *shall not* najčešće upotrebljava za izricanje obveze za nečinjenje, odnosno da ima jako imperativno značenje. Zabranom se smatra i kada se ukida neko ovlaštenje, dopuštenje ili pravo, stoga je uporaba *may not* također česta. Williams (2007) čak ističe da u slučaju izricanja zabrana nema razlike između *shall not* i *may not* u smislu ilokucijske snage. U tom se kontekstu može objasniti i uporaba *must not* u Statutu s obzirom na bliskost *must not* s *may not* u ovom značenju (v. 6.1.1.), iako *must not* može dodatno pojačati obvezatnost zabrane (Williams 2007).

5.2. Deontička nužnost

Deontička nužnost se u hrvatskome jeziku izražava modalnim glagolima *morati* i *trebati*. Funkcija modalnih glagola koji izražavaju deontičku nužnost je uspostaviti i održavati društvene odnose (Downing i Locke 2006: 385). Dok glagol *morati* u pravnom kontekstu predstavlja primjer jake obveze, glagol *trebati* rabi se za izražavanje slabe obveze. Kako ističe Coates (1983), osnovna razlika između glagola *morati* i *trebati* jest što se u iskazima s *morati* zahtijeva neka radnja, dok se u iskazima s *trebati* takva radnja samo predlaže, odnosno sugerira. Dakle, kod *morati* postoji očekivanje da će netko ispuniti radnju, dok kod glagola *trebati* takvog očekivanja općenito nema, osim u pravnom kontekstu kada se smatra da je to moralna obveza i dužnost tako da neka vrsta očekivanja ipak postoji. Drugim riječima, zbog društvenih normi ili vlastitog moralnog sustava očekivat će se od pojedinca da izvrši obvezu (v. pojam *moralnosti* u 2).

5.2.1. Analiza glagola *morati*

Glagol *morati* spada u skupinu glagola kojima se izražava deontička nužnost (Jelaska 2015: 159; Werkmann Horvat 2017: 72). U pravnim propisima njegova

je funkcija komunicirati nužnost, odnosno vrlo jaku obvezu koju nameće vanjski izvor (u ovom slučaju institucija koja propisuje pravila) i kod koje iznimka ne dolazi u obzir. Uporaba glagola *morati*, poput glagola *moći*, ukazuje na hijerarhiju (Depraetere i Langford 2020), odnosno na podređenu poziciju onoga na kojeg se neka odredba, propis ili pravilo odnosi.

Prototipno deontičko značenje glagola *morati* u Statutu je značenje jake obveze što odgovara značenju 'biti obavezan'. U Statutu glagol *morati* ima 17 pojava te se rabi ili u 3. licu jednine ili u 3. licu množine prezenta (v. Tablica 1). U podjednakom broju nalazimo primjere u kojima je vršitelj radnje živo biće, kao npr. u (10) i one u kojima je vršitelj radnje neživo biće, kao npr. u (11), dok je rjeđa bezlična uporaba glagola *morati* u hrvatskome, kao npr. u (12):

(10) a. *Članovi povjerenstva moraju biti u istom ili višem znanstvenom zvanju obzirom na ono za koje se traži izbor.* (čl. 84, st. 6)

b. *Members of the comission must have the same or higher scientific title with respect to the one for which the election is announced.*(Article 84, Paragraph 6)

(11) a. *Cjelokupni ispit mora završiti u roku od najviše 5 radnih dana osim u posebno opravdanim slučajevima.* (čl. 72, st. 4)

b. *Overall examination must be completed during the period of at most 5 working days, except in special justified cases.* (Article, 72, Paragraph 4)

(12) a. *Studijski program sadrži informaciju o trajanju i o roku u kojem se mora završiti studiranje.* čl. 67, st. 1).

b. *The program of study shall contain information on the length of study and the term for completion of study.* (Article, 67, Paragraph 1)

Analiza je također pokazala da se pri prevođenju glagola *morati* koriste *shall* i *must*, što je očekivano i u skladu s preporukama iz Priručnika da, u slučaju kada je hrvatska odredba formulirana s *morati*, onda se u prijevodima rabi *shall* ili *must*. Veći broj pojava glagola *shall* vjerojatno ukazuje na oprez prevoditelja, što je također sukladno preporukama Priručnika jer se u slučajevima nedoumica prednost daje glagolu *shall* s obzirom na to da se on uvijek može rabiti umjesto *must*, dok s druge strane *must* ne može uvijek zamijeniti *shall*.

5.2.2. *Analiza glagola trebati*

Po svom značenju *trebati* je prototipno modalni glagol (Badurina 2020) i primjer je deontičkog modalnog glagola. No ima i nemodalnu uporabu, odnosno uporabu kao punoznačni glagol. Jedno od gramatičkih obilježja tog glagola jest i to da se ne rabi u imperativu što Badurina (2020) objašnjava bliskošću modalnih glagola i imperativa jer se i jednom i drugom kategorijom označava subjektivna modalnost.

Kada govorimo o nužnosti, potrebno je naglasiti da se glagol *trebati* obično koristi za izražavanje slabe deontičke nužnosti, za razliku od *morati* koji ima jako deontičko značenje, štoviše ima zapovjedno (imperativno) značenje koje ukazuje na obveznost pravne norme. No i unutar te slabe deontičke nužnosti karakteristične za glagol *trebati* nalazimo nijanse u značenju pa se tako u svom najslabijem obliku može rabiti za davanje savjeta (u slučaju subjektivne uporabe) ili za opisivanje kakve procedure, odnosno kako bi nešto trebalo biti, a ne kako nešto mora biti (u slučaju objektivne uporabe), dok u svom najjačem obliku uporabe ima značenje moralne obveze ili dužnosti, posebice u pravnom kontekstu (Coates 1983). Glagol *trebati*, zapravo, zbog svoje umjerene snage naspram *morati*, izražava ono što Declerck (1991: 378) naziva obvezom koja se može izbjeći (eng. *escapable obligation*).

U Statutu se glagol *trebati* pojavljuje samo 4 puta pri čemu je u sva 4 primjera vršitelj radnje neživo biće (npr. prijedlog programa, izborni predmet). Glagol se isključivo pojavljuje u jesnom obliku. Najviše je zastupljena objektivna uporaba glagola *trebati* za izricanje pravne obveze u smislu kako je nešto dužno biti kao u (13):

(13) a. *Prijedlog programa **treba** biti sastavljen u skladu sa Zakonom i općim aktom koji donosi Senat.* (čl. 66, st. 3).

b. *The proposal of the program **should** be made in accordance with the Act and regulations provided by the Senate.* (Article 66, Paragraph 3)

U prijevodu primjera (13) prije bismo očekivali uporabu *shall* ili *must* u smislu ‘is required to’ jer, kako navodi i Priručnik (2006: 30), *should* „nema preskriptivno značenje i stoga se nikada ne upotrebljava u obvezujućim odredbama”, već

se većinom u europskim uredbama i direktivama rabi u značenju ‘preporučuje se’.

U primjeru (14) glagol *trebati* unosi mogućnost diskrecije što je dodatno izraženo kroz načelo ‘u pravilu’, a što pak implicira da je moguća i iznimka, odnosno da se može odstupiti od ovog pravila.

(14) a. *U pravilu izborni predmeti **trebaju** pokrivati najmanje 15 % ECTS bodova za preddiplomske, 20 % za diplomske i 50 % ECTS bodova za poslijediplomske programe. (čl. 67, st. 2)*

b. *As a rule, optional subjects **should** include at least 15% ECTS credits for undergraduate programs, 20% ECTS credits for graduate programs and 50% ECTS credits for postgraduate programs. (Article 67, Paragraph 2)*

U jednom primjeru glagol *trebati* nalazimo u pogodbenoj rečenici (15) u kontekstu opisivanja procedure oko postupka izbora u znanstvena, znanstveno-nastavna i umjetničko-nastavna zvanja te odgovarajuća radna mjesta na Sveučilištu. Radi se, dakle, o hipotetičnoj odredbi što je, prema Priručniku, općenito i najčešća pravna odredba.

(15) a. *Ako za neke od pristupnika **treba** provesti izbor u odgovarajuće znanstveno zvanje, ovlašteno vijeće na osnovu izvješća i prijedloga povjerenstva upućuje u roku od mjesec dana mišljenje i prijedlog o izboru u znanstveno zvanje nadležnom Matičnom odboru. (čl. 84, st. 7)*

b. *If the election to the corresponding scientific title **should** be conducted for an applicant, the authorised council shall, on the basis of the report and proposal of the commission, deliver their opinion and proposal within the term of one month to the competent standing committee. (Article 84, Paragraph 7)*

Napominjemo da u Statutu nije pronađen niti jedan primjer glagola *valjati* koji je značenjski blizak glagolu *trebati* i koji je bio predmetom analize u ranijim istraživanjima (npr. Knežević i Brdar 2011).

6. Zaključak

Cilj je ovoga rada bio naglasiti važnost deontičke modalnosti u pravnojezičnom diskursu te na primjeru deontičkih modalnih glagola *moći*, *morati*, *smjeti* i *trebati* utvrditi koja značenja prevladavaju u Statutu Sveučilišta u Zagrebu. Isto tako cilj je bio uporabu navedenih hrvatskih modalnih glagola usporediti s njihovim glagolskim ekvivalentima u službenom prijevodu Statuta na engleski jezik. Budući da je predmet analize pravni akt kojim se uređuje djelovanje Sveučilišta, nije iznenađujuće što smo u Statutu pronašli isključivo primjere objektivne deontičke modalnosti. Stoga je nužno pri prevođenju voditi računa o nijansama značenja koja navedeni modalni glagoli imaju te ih nedvosmisleno prenijeti iz izvornog u ciljni jezik.

Kvantitativna analiza deontičkih modalnih glagola pokazala je da je u Statutu najučestaliji modalni glagol *moći*, što je bilo i očekivano s obzirom na dva ranija istraživanja deontičke modalnosti u pravnojezičnom diskursu u hrvatskome (Knežević i Brdar 2011; Mikulaco 2018); slijedi glagol *morati*, a rjeđe se rabe *smjeti* i *trebati*. Kvalitativnom analizom utvrdili smo da se u hrvatskome tekstu rabe isključivo prototipna značenja u okviru deontičke mogućnosti i nužnosti, a to su značenja dopuštenja i obveze, dok se u engleskome prijevodu ta značenja također uglavnom zadržavaju, uz nekoliko iznimki s obzirom na to da se neki modalni glagoli, primjerice *shall*, u pravnom kontekstu mogu rabiti i u značenjima u kojima se u općem jeziku ne rabe. Također smo zaključili da pri prevođenju značenja navedenih modalnih glagola na engleski jezik postoji značajno preklapanje sa značenjima u hrvatskome. Iznimka je glagol *trebati* kod kojeg je u jednom primjeru u prijevodu došlo do ublažavanja značenja kroz uporabu glagola *should*. Razlog ovom, skoro potpunom, prijenosu nijansi značenja iz izvornog u ciljni jezik vjerojatno je i činjenica što u međuvremenu prevoditelji u Hrvatskoj imaju višegodišnje iskustvo prevođenja pravnih propisa na engleski jezik osobito u kontekstu prevođenja različitih dokumenata i pravnih akata za potrebe pristupanja Europskoj uniji i posljedično potrebe za uspostavljanjem pravila koja bi pridonijela konzistentnosti i ujednačenosti prijevoda pravnih tekstova.

S obzirom na broj pojavnica u Statutu, ova analiza daje samo mali uvid u značaj i područje uporabe deontičkih modalnih glagola u hrvatskome, no može poslužiti kao polazište za daljnje istraživanje kako deontičkih modalnih glagola tako

i drugih sredstava za izražavanje deontičke modalnosti u hrvatskim pravnim aktima i propisima.

Literatura

- BADURINA, LADA. 2020. O modalnosti – s osobitim obzirom na modalne glagole. *Sarajevski filološki susreti* 5. Ur: Palić, Ismail. Bosansko filološko društvo. Sarajevo. 47–60.
- BOGINSKAYA, OLGA. 2022. A Corpus-Based Study of Deontic Modality in Legal Discourse. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 48/1. 1–26. doi.org/10.31724/rihjj.48.1.1
- BUTT, PETER. 2018. *Legal usage: a modern style guide*. Lexis Nexis Butterworths. Chatswood, NSW.
- COATES, JENNIFER. 1983. *The semantics of the modal auxiliaries*. Croom Helm. London.
- COOPER, PAUL KENDALL. 2011. *Is there a case for the abolition of shall from EU legislation?* Riga Graduate School of Law. Riga.
- DECLERCK, RENAAT. 1991. *A comprehensive descriptive grammar of English*. Kaitakusha. Tokio.
- DEPRAETERE, ILSE. 2016. Modality. *The Routledge Handbook of Semantics*. Ur. Riemer, Nick. Routledge Taylor and Francis Group. London – New York. 370–386.
- DEPRAETERE ILSE; LANGFORD, CHAD. 2020. *Advanced English Grammar: A Linguistic Approach*. Drugo izdanje. Bloomsbury Academic. London.
- DI CARLO, GIUSEPPINA S. 2016. Linguistic Patterns of Modality in UN Resolutions: The Role of Shall, Should, and May in Security Council Resolutions Relating to the Second Gulf War. *International Journal for the Semiotics of Law* 30. 223–244.
- DOWNING, ANGELA; LOCKE, PHILIP. 2006. *English Grammar: A University Course*. Drugo izdanje. Routledge. London.
- HOYE, LEO. 2005a. “You may think that; I couldn’t possibly comment!” Modality studies: Contemporary research and future directions. Part I. *Journal of Pragmatics* 37. 1295–1321.
- HOYE, LEO, F. 2005b. “You may think that; I couldn’t possibly comment!” Modality studies: Contemporary research and future directions. Part II. *Journal of Pragmatics* 37. 1481–1506.
- HUDDLESTON, RODNEY D.; PULLUM, GEOFFREY K. 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge University Press. Cambridge.

- JELASKA, ZRINKA. 2015. *Basic Croatian Grammar: Sounds, Forms, Word Classes*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb.
- KALOGJERA, DAMIR. 1982. *The English Modals and their equivalents in Serbo-Croatian*. Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta. Zagreb.
- KNEŽEVIĆ, BOŽANA; BRDAR, IRENA. 2011. Modals and modality in translation: a case study based approach. *Jezikoslovlje* 12/2. 117–145.
- KRAPIVKINA, OLGA. 2017. Semantics of the verb shall in legal discourse. *Jezikoslovlje* 18/2. 305–317.
- LYONS, JOHN. 1977. *Semantics. Part 2*. Cambridge University Press. Cambridge.
- MARKOVIĆ, IVAN. 2012. Uvod u jezičnu morfologiju. Disput. Zagreb.
- MIKULACO, IRENA. 2018. Modalnost na primjeru korpusnog istraživanja hrvatske i ruske ustavnopravne terminologije. *Tabula* 15. 167–178. doi.org/10.32728/tab.15.2018.11
- MRČELA, MARIN ; LEWIS, KRISTIAN. 2017. I u pravu treba biti u pravu – o jeziku hrvatskih pravnih tekstova. *Hrvatski jezik* 4/3. Zagreb. 32–34.
- NARROG, HEIKO. 2009. *Modality in Japanese: The layered structure of the clause and hierarchies of functional categories*. John Benjamins. Amsterdam.
- NUYTS, JAN. 2006. Modality: Overview and linguistic issues. *The Expression of Modality*. Ur. Frawley, William. De Gruyter Mouton. Berlin – New York. 1–26. doi.org/10.1515/9783110197570
- NUYTS, JAN; BYLOO, PIETER; DIEPEVEEN, JANNEKE. 2010. On deontic modality, directivity, and mood: The case of Dutch *mogen* and *moeten*. *Journal of Pragmatics* 42. 16–34.
- NUYTS, JAN; VAN DER AUWERA, JOHAN (UR.). 2016. *The Oxford Handbook of Modality and Mood*. Oxford University Press. Oxford.
- NUYTS, JAN. 2016. Analyses of the Modal Meanings. *The Oxford Handbook of Modality and Mood*. Ur. Nuyts, Jan; van der Auwera, Johan. Oxford University Press. Oxford. 31–49.
- PALIĆ, ISMAIL; OMERović, MIRELA. 2022. Komunikacijska upotreba glagola morati u bosanskome jeziku. *Fluminensia* 34/2. 269–301. doi.org/10.31820/f.34.2.2
- PALMER, FRANK. R. 1987. *The English Verb*. 2. izd., Longman. London.
- PALMER, FRANK R. 1990. *Modality and the English modals*. Longman. London – New York.
- PORTNER, PAUL. 2009. *Modality*. Oxford University Press. Oxford.
- Priručnik za prevođenje pravnih propisa Republike Hrvatske na engleski jezik*. 2006. Ur. Novak, Jasmina. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija. Zagreb.

- QUIRK, RANDOLPH; GREENBAUM, SYDNEY; LEECH, GEOFFREY; SVARTVIK, JAN. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman. London.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. 2. izd. Školska knjiga. Zagreb.
- WERKMANN HORVAT, ANA. 2017. *Layers of Modality*. Doktorski rad. University of Oxford. Oxford.
- WERKMANN HORVAT, ANA. 2023. Modalnost u hrvatskom jeziku: Što trebamo i moramo znati o njoj? *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 49/1. 53–76. doi.org/10.31724/rihjj.49.1.3
- WILLIAMS, CHRISTOPHER. 2007. *Tradition and Change in Legal English*. Peter Lang. Bern – Berlin – Bruxelles – Frankfurt am Main – New York – Oxford – Wien. doi.org/10.3726/978-3-0351-0317-5
- WILLIAMS, CHRISTOPHER. 2009. Legal English and the ‘modal revolution’. *Modality in English. Theory and Description*. Ur. Salkie, Raphael; Busuttil, Pierre; van der Auwera, Johan. De Gruyter Mouton. Berlin. 199–210.

Mrežni izvori

- Modalnost. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/modalnost> (pristupljeno 12. rujna 2023.).
- Statut Sveučilišta u Zagrebu. https://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Propisi/statut.pdf (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- The Statute of the University of Zagreb. https://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Dokumenti/Strateski_dokumenti/statut/statuteng.pdf (pristupljeno 10. svibnja 2023.).

Deontic Modality in the Statute of the University of Zagreb: The Case of Croatian Modal Verbs *moći, morati, smjeti, and trebati* and Their English Equivalents

Abstract

The aim of this paper is to investigate deontic modality by using the example of Croatian modal verbs *moći, morati, smjeti* and *trebati* in a legal text, and to compare them with their equivalents in the official English translation of the same text. The legal text that is used in the analysis is The Statute of the University of Zagreb which contains

fundamental governance provisions of the University. The contrastive analysis aims to point out similarities and differences in the meaning and use of Croatian and English deontic modal verbs.

Ključne riječi: deontička modalnost, modalni glagoli, nužnost, mogućnost, Statut Sveučilišta u Zagrebu

Keywords: deontic modality, modal verbs, necessity, possibility, Statute of the University of Zagreb